

VALÓSÁG

Az alábbi interjúk, pályaválasztási történetek annak a kutatásnak a keretében készültek, amelyet Andor Mihály vezetésével folytattunk 1997-ben. Az eredeti szövegek rövidített és megszerkesztett változatait nemcsak azért adjuk közre, mert jól illusztrálják a különböző középfokú iskolákban tanuló gyerekek szüleinek pályaválasztási ambícióit és dilemmáit, hanem azért is, mert kiderül, hogy a gyerekek pályaválasztása milyen szorosan illeszkedik a családok életének bonyolult szövődékébe, és milyen szorosan összefügg a szülők múltjával és jelenével. Az interjúkat azért is ajánljuk olvasóink figyelmébe, mert az iskolákról is szólnak, ezáltal a „fogyasztók” oldaláról, ahogyan ők, a szülők látják.

Liskó Ilona

„TANULÁS NÉLKÜL CSAK SEGÉDMUNKÁS LEHET”

(Egy szakközépiskolás édesanyja)

1947-ben születtem. A gyermekkorom nagyon szép volt. Itt születtem, és itt is laktam mindig ebben a faluban. Gyerekkoromban nagyon jól álltunk anyagiilag. Édesapám bányában dolgozott, aknász volt, most lenne 81 éves. Anyukám nem dolgozott, itthon volt. Volt tehenünk, és mindenféle más állatunk is. Ketten vagyunk testvérek. Az öcsém szakmunkás, Pestre nősült, és ott is dolgozik a villamos szakmában.

Én nem tanultam, csak nyolc általános iskolát végeztem, és utána népművész ipari iskolába jártam. Egy olyan oklevelet kaptam, hogy népművész vagyok. Utána jártam még két és fél évig gimnáziumba, esti tagozaton. 16 éves voltam, amikor apukám meghalt, éppen a születésnapomon. Akkor otthagytam az esti gimnáziumot, hogy az öcsémet tudja az édesanyám taníttatni, mivel itt maradtunk árván. A szüleim varrónőnek szerettek volna adni, mint ahogy az is lettem. Hímző, népművész, varrónő, úgyhogy külföldre gyönyörű munkákat csináltam. Mindig varrónő akartam lenni. Gépen nem tudok varrni, csak hímzést, kézimunkákat, gobelineket, szőnyegeket, meg ilyeneket. A gimnáziumban nem mondhatnám, hogy olyan jó tanuló voltam, de egy közepes szinten el tudtam volna végezni. Csak ugye férjez mentem. A férjem meg nem igényelte, hogy iskolába járjak, meg terhes is lettem a kislánnyal, és ezért abbamaradt a tanulás. Nem mondhatnám, hogy elégedett vagyok, lehetett volna többet is azzal az ésszel, és azzal az erővel. Volt egy olyan időszak, negyven éves koromban, amikor nagyon bántam, hogy nem tanultam. Ez akkor volt, amikor idekerültem a tsz-hez. Bolti eladó is lehettem volna, ha tanultam volna.

Tizennégy évig egy háziipari szövetkezetnek dolgoztam, mint bedolgozó. Utána felvettek az eróműhöz, és ott betanított elektroműszerészként dolgoztam egy nyolc hónapos tanfolyam elvégzése után. Ezt követően idekerültem a tsz-be, amikor Tamás megszületett. Itt mint terményeladó dolgoztam. Aztán a tsz-ből ideiglenesen több embert hazaküldtek, azt hiszem, harminc-negyven főt. Öt vagy hat hónapra küldtek el bennünket, mert létszámcökkentés volt, de csak átmenetileg. Most, a héthónapos táppénz után nem tudom, hogy mi lesz. Kedden kezdek először, de hogy hová tesznek, fogalmam sincs. Daráló van, talán darálok majd a nagyüzemben. Most már inkább csak azon gondolkodok, hogy egy pár hét múlva elmehetnék előnyugdíjba, legalább a nyugdíjam meglegyen.

A férjem gyermekkorra nem volt valami fényes, mert kimondottan ittas volt az édesapja. Az édesanyja egyedül nevelte. Az első férjem meghalt, ő katonatiszt volt. A mostani, második férjem tíz évvel fiatalabb, mint én. Jó szakmája van, kereshetne is, de hát ittas. Sok szakmája van, hegesztő, kompresszorkezelő, vízvezetékszerelő, gázszerelő. Az eróműnél dolgozott, de sajnos az ittassága miatt azonnali hatállyal elküldték. Hat hónapig nem kapott munkanélkülit, de utána egy évig kapott. Nem a munkájáért küldték el, mert kitüntetése is van, hanem az ittasság végett.

Édesanyám, aki nyolcvan éves, a Tamás, a férjem és én. Ennyien vagyunk a családban. Van egy másik lányom is, 28 éves nagylány, az előző házasságomból, és van egy kis unokám. A lányom egészségügyi szakközepet végzett, több nyelven beszél, amúgy pedig számítógépes asszisztens. Kosmetikusnak szerettem volna nagyon, de neki ez kellett. Nagyon jó helye van egy főorvos asszony mellett. Ő végeztette el vele a számítástechnikát.

A szüleim nekem tényleg nagyon szép háttérrel adtak, különösen amíg az édesapám élt. Mi kivételesen jól éltünk. De még egy pár évvel ezelőtt is jobb volt, mint most. Én már nem tudom a gyerekeimnek azt adni, amit a szüleim adtak nekem meg az öcsémnek. Építkeztünk volna, hozzá is fogtunk az építkezéshez a mostani férjemmel, de nem bírjuk folytatni. Én már a Tamásnak sem tudom azt nyújtani, amit a lányomnak. Nem tudunk kijönni sehogy sem. Most táppénzen voltam, aze-lőtt meg 9750 forintot alapfizetéssel. Rá vagyok az édesanyámra szorulva, arra a kis nyugdíjára is.

Attól függetlenül, hogy nagyon kevés pénzzel éltem, még a tavalyi év is jobb volt, de az idej már nagyon rossz. Hét hónapig táppénzen voltam, 8000 forint körül kaptam a családi pótlékkal együtt. Nagyon kevés volt. A férjemé 30-33 ezer havonta, és bizony ebből kell megélni. Még a létminimumtól is lejjebb vagyunk. Mondhatom azt, hogy a lányom besegít, de hát most az egyik szerencsétlentől vegyem el, hogy a másikkal legyen? Ez így nekem nagyon rossz. Tavaly, amikor a gyerek iskolába indult, 15 ezer forintba került neki a könyv. Akkor még jobban álltunk, de ez most már nagyon rossz.

A Kádár-rendszerben nekem jobb volt, mert téliszalámink is volt. Amikor a mostani férjem idekerült, a lányom kilenc éves volt. Hiába egyedül neveltem, mindenfajta iskolában tanítottam a gyereket, zeneiskolában is. Meg is jegyezte a férjem, hogy nem vagyunk olyan szegények, ha mindig van téliszalámi. De most két-három éve nem tudok zöldágra vergődni, minden évben nehezebb. Akik a rendszerváltás után szegények lettek, azoknak a legrosszabb. Ha újra kezdeném, mindenképpen tanulnék, de olyan szakmát választanék, amiből meg lehet élni. Nem vagyok tanult ember, de buta sem annyira, hogy ennyire ne tudjunk megélni.

Ebben a faluban csak ez az egy általános iskola van. Amikor a Tamás iskolába ment, akkor még nem volt az, hogy be lehet vinni a gyereket a városba ötödik osztálytól a tízosztályos iskolába. Akkor még csak ide irathattam be. Szeretett iskolába járni, most is szeret. Egyetlenegy napot sem hiányzott az iskolából a gyerek. Alsó tagozatban jó tanuló volt, 4,7-4,8. Utoljára negyedikben kapott könyvet meg oklevelet. Alsó tagozatban jól érezte magát, talán még jobban, mint a felsőben. Két évig járt számítástechnikára. Négyesnél rosszabb nem volt. Hetedikben vagy nyolcadikban lerontotta a matekot négyesről hármásra. A szorgalom is mindig ötös volt, azt négyesre rontotta. A tanárok úgy ítélték meg, hogy Tamás kitűnő tanuló is lehetne. Az utolsó szülői értekezleten azt mondták, hogy ha egy kicsit szorgalmasabb lenne, ötös lenne. Itt is ezt mondták, a felsőbb iskolában is.

Most szakközépiskolába jár a városban. Ahogy kiszámoltuk a jegyeit, 3,75-re fog állni év végére. Nagyon szeretném, ha ezt az iskolát elvégezné, mert akkor munkahelye is lenne. Az erőműhöz megy gyakorlatra, és ott biztosítva lenne a helye. Már néztünk is munkahelyet, és biztatást kaptunk a német cégtől, hogy ha ő ezt az iskolát elvégzi, az erőmű fogadja. Ez egy négy éves gépipari iskola, érettségit ad, és az ötödik év adja a technikusit. Én szeretném, ha ezt elvégezné, de hogy tovább mi lesz, azt nem tudom. Szeretne levezgázni sofőrnek is, ezt tudom róla. Ő maga azt mondta, hogy nem akar egyetemen továbbtanulni, de lehet, hogy később fog tanulni, vagy az is lehet, hogy megbánja, hogy nem tanult, úgy, mint én.

Nem tudta eldönteni a szakmaválasztást. Sok szakma közül akart választani, de nem volt kialakulva a véleménye. Ahhoz a szakmához, amit a Tamás szeretett volna, a gázszerelőhöz, maszekot kellett volna fogadni, és én azt nem bírtam volna fizetni. Tájékoztatóként kaptunk egy füzetet, de abban sem volt sok útmutatás. Az apjára nem hallgattunk, mert ő hegesztőnek szerette volna. Én próbáltam neki mondani, hogy menjen mezőgazdasági szakközépiskolába, és azon belül sok szakma van, amiben én tudtam volna neki segíteni. Gyenge fizikumú, egy olyan szakmát választottunk volna neki, ami jó egy gyenge fizikumúnak. A lányom meg azt mondta, hogy szakmát válasszon, érettségizzen le, s ha esze lesz hozzá, mehet továbbtanulni, csak előbb szakma legyen a kezében. Végeredményben elfogadtuk, hogy szakma legyen a kezében, és ha megkapja az érettségit is, majd az élet kiforgatja a megoldást. Az osztályfőnökkel is megbeszéltük, hogy ez lesz Tamásnak a legjobb, mert itt érettségit is kap. Ő tudta, hogy én azt szerettem volna, ha olyan iskolába megy a gyerek, ahol érettségit kap. Mert mi az érettségi ma? Semmi. Olyan, mintha elvégezte volna a nyolc általános iskolát. Itt a Tamásnak jó, megvan mindegyik tanárral elégedve, különösképpen a gyakorló tanárát szereti, meg az angol tanárt is. Itt már magasabb a követelmény és erősebb az iskola, nagyon magas színvonalon tanítják a gyerekeket.

Itthon van külön szobája, íróasztala is, szekrénye is. Most már nem kérdezem ki, nem is engedi. Amikor bent vagyok a szobában, előttem tanul, és saját magának hangosan felmondja. De azért minden hétvégén megnézem az ellenőrzőjét, és írom alá. Volt rá eset, hogy volt egyses, és elfelejtette megmondani. Én a szomszédtól tudtam meg. Nem bántom a rossz jegyért. Én mindig azt mondtam neki, Tamás, tanulni, tanulni, tanulni. De hát, amelyik tantárgyat nem szerette, azt hiába mondtam, nem tanulta.

Bármennyire is a nyugdíjas éveimet élem, ha neki kedve lesz tanulni, még ha OTP-t veszek fel, vagy mindegy, hogy milyen áron, de állom. Mert tanulás nélkül

csak segédmunkás lehet, és az manapság már nem kell. Az első csak az, hogy munkahelye legyen, bármilyen is. Ha kevés pénzzel is, az a fő, hogy munkahely legyen, biztos jövedelem.

(Az interjút Szabóné Kovács Katalin készítette)

„A SZAKMÁT KITŰNŐRE KELL ELSAJÁTÍTANI”

(Egy szakmunkástanuló édesanyja)

A férjem szülei egyszerű emberek voltak, földmunkával foglalkoztak, ebből éltek. Az én szüleim gyárban dolgoztak, legalábbis így kezdték. Amikor mi születünk, édesanyánk otthon volt, apu dolgozott.

Én nem tanultam tovább, akkor még megvolt az a lehetőség, hogy el lehetett helyezkedni. Az egyszerűbb családoknál inkább az volt a jellemző, hogy dolgozzunk és gyűjtsük a pénzt. A férjemék sem tanultak annak idején, ők is egyből elkezdtek dolgozni. Most már sokszor bánt, hogy nem tanultam, de igazából soha sem akartam tanulni, nem volt elképzelésem, hogy milyen foglalkozást szeretnék. A fő szempont csak a könnyebb elhelyezkedés volt.

A konzervgyárban kezdtem el dolgozni, ott ismerkedtem meg a férjemmel, aki letette az országos targoncavezetői vizsgát. Én később cipőfelsőrész készítő lettem, s még később mindenfélét elvállaltam. Voltam bolti eladó is, akkor még lehetett képzettség nélkül is ilyen munkahelyen dolgozni. Azután nálunk is születtek a gyerekek. Sokáig itthon voltam, mert mindegyik gyerekkel igénybe vettem a gyes-t, azután jött az anyasági a kislány után. Szerettem itthon lenni, bár időnként azért rám tört a társaság hiánya. Akkor „nyakamba vettem” a várost, vagy átmentem D-re, ahol korábban laktunk, ott sok barátom van. Ahogy a kislánynál letelt a gyes-em, egy évig voltam munkanélküli, aztán a nyomdában dolgoztam takarítónőként.

Most a kempingben vagyok szobaasszony. Szeretem, mert nyolcra járok, meg tudok mindent csinálni mellette, s a család szempontjából is jó, mert igazodik a gyerekek időbeosztásához. A férjem most két műszakba jár a húskombinátba, a hűtőházban dolgozik állandóan 35 fokos hidegben. Korábban három műszakos volt, akkor a tejporgyárban dolgozott. Mindkét helyen targoncásként.

Elégedett vagyok az életemmel. Ha körülnézek az ismerősök körében, azt látom, hogy aki tanultabb, az nem igazán tud a családi életben helytállni, vagy örült nagy segítségre van szüksége. Mi mindig csak ketten láttuk el a családot, nem volt segítségünk. Én voltam az, akinek mindig alkalmazkodnia kellett. Most öten vagyunk, három gyerek van, 17, 16 és 10 évesek. Kiegészítő jövedelmünk nincs. A kertben csak a saját szükségletünket termeljük meg. Korábban amíg falun laktunk, több jószágunk volt, például volt kocánk is. Paprikáztunk, mert ott sokan foglalkoztak vele. Azután elvitte a víz, nagy kárunk volt, s ezt a tevékenységet abba is hagytuk. Most itt a városban nincs föld, nincs is meg rá a lehetőség, és ilyen munkahely mellett nem is lehet. A zöldségtermeléshez, értékesítéshez autó kell. Nekem nincs jogosítványom, s így csak a férjem tudna szállítani, de ez nagyon strapás volt korábban is.

Nyaralásra nekünk nem telik. Nem mondom, hogy nem lehetne megoldani, de mi az első perctől kezdve nem arra összpontosítottunk, hogy elmenjünk mondjuk egy